

הניה רוטנברג

גוונים במחול 2009

אור מרין, *Vanishing Point*
צילום: אייל לנדסמן
Or Marin, *Vanishing Point*,
photo: Eyal Landsman

לקהל במסגרת הזאת – דרור וכן גל, ורטהיים ושעל, זיו ומרשל. כל אחד מהיוצרים הציג את העבודה שזיכתה אותו בפרס בגוונים במחול וגם עבודה עכשווית. המפגש המחודש עם יצירות הביכורים של הכוריאוגרפים, המזכיר ביקור בארכיון או עיון בטקסטים מוקדמים של סופרים, מעורר סקרנות ומאפשר לבחון מה השתנה אצלם ומה השתנה אצלנו מאז הוצגה היצירה לראשונה – אם בכלל. האם יצירות הביכורים של יוצרים אלה מרתקות ומשמעותיות גם היום? אולי בשנים שחלפו אבד משהו מאופיין החדשני? האם המרכיבים הייחודיים לכל אחד מהאמנים הללו, "הקוד הגנטי" שלהם, נשמרו גם

את דרכם האמנותית במסגרת זאת אפשר למצוא את ליאת דרור וניר בן גל, תמר בורר, ענבל פינטו, ברק מרשל, יסמין גודר, עמנואל גת, רונית זיו, שלומי ביטון, ענת דניאלי, רננה רז, נעה ורטהיים ועדי שעל, איציק גלילי ואחרים. בשנים אחרונות בוטלה התחרות ועמה הענקת הפרס המסורתית. השנה, בניהולו של חנוך בן דרור, נפתח הפרויקט בערב חגיגי תחת הכותרת "אז והיום" – מחווה לחגיגות ה-15 לפרויקט ול-70 שנות פעילותה של קרן תרבות אמריקה-ישראל, שתרמה לפרויקט לאורך השנים. לערב זה זימן בן דרור כוריאוגרפים בעלי מוניטין בישראל, שכאמור נחשפו לראשונה

מת "גוונים במחול" היא מסגרת ליצירת מחול ישראלית מקורית. "גוונים במחול" יצאה לדרך ב-1984 ביוזמה משותפת של אמנות לעם, מינהל התרבות, המדור למחול, להקת תמ"ר ומפעלות דיסקונט. היא התקיימה כתחרות שנתנה במה וסיפקה תמיכה מקצועית להצגת עבודות ביכורים של יוצרי מחול בראשית דרכם. במסגרת הפרויקט מקבלים היוצרים הצעירים מענה לצרכים האמנותיים שלהם, כמו ייעוץ מקצועי אמנותי, סיוע כספי להפקת היצירות, פרסום, שיווק, תפעול ועוד. ואכן, לרבים מהזוכים שימשה התחרות פלטפורמה לזינוק לקריירה מקצועית. בין היוצרים שהחלו

בעבודותיהם המאוחרות והבשלות יותר? הריקוד הראשון שהועלה בערב חגיגי זה היה *זירת שני חדרים* של זוג הרקדנים ליאת דרור וניר בן-גל, שזכו בפרס הראשון בגוונים במחול 1987. יצירתם, שאותה אפשר לכנות זירת, מציגה מערכות יחסים בין בני זוג, על עליותיהן ומורדותיהן. בריקוד, העוסק בטקסט תרבותי המוטבע בגופו של הרוקד, הם משתמשים בתנועה יומיומית, ללא וירטואוזיות או מרכיבים

Blind Spot מאת נליה חצור, צילום: אייל לנדסמן
Blind Spot by Galia Hatzor, photo: Eyal Landsman

קישוטיים. לבושים בחליפות שחורות הם נעים על במה ריקה בהתאמה, באחדות ובמסלולים ישרים. התנועה מרמזת על המודעות של כל אחד מהם לנוכחותו של האחר, אבל הם מסוגרים בבושה אישית, מרוכזים בעצמם ובתנועתם. תחושת הבדידות העולה מהריקוד, עכשיו כמו אז, חריפה ביותר והאופטימיזם שכרוכה בלחני המצעדים העליזים שמלווים את הריקוד רק מעצימה את הניכור. כיום משלבים דרור וכן גל את אמנותם עם אורח חיים בעל אמירה פוליטית-חברתית. בהאנגר אדמה במצפה רמון במדבר הם חיים ויוצרים בקהילה, שבה כולם שותפים בתהליכי היצירה. ההתרחקות של היוצרים מסצינת המחול התיאטרלי לכיוון של מחול בעל מודעות חברתית ניכרת בריקוד השני שהעלו, *תנועת הפנינים על רצפת הפרקט* (2008). לצילוי מוסיקה צבעונית ותוססת נעים המבצעים בתנועה שאינה נראית כמורגלת או כמתיימרת להתייחס למסוכמות של ריקוד תיאטרלי. הניסיון לצקת את איכות התנועה האותנטית, המבוססת על איכויותיהם של המבצעים ומשלבת אמנויות לחימה, לתוך מרחב של מופע תיאטרלי – במת הפרוסניזם של סוזן דלל המדגישה את האשליה התיאטרלית – לא מצליח לרגש. הריקוד העכשווי שלהם נראה כהתרחשות יומיומית של קהילת רוקדים מגובשת ואיכותית, אבל כזאת המייתרת את הצופים.

הריקוד *ורטיגו* זכה בשנת 1992 בפרס הראשון בתחרות *גוונים במחול*, ובהמשך היה גם לשם

הלהקה שהקימו זוג הרקדנים היוצרים נועה ורטהיים ועדי שעל. ורטהיים ושעל רקדו בערב קטעים מתוך היצירה, כל עוד "הספיק להם האוויר"... הריקוד, העוסק בהתמודדות בין שני אנשים במשחק, בחום ובהומור, שומר גם כיום על החיות והרלוונטיות שלו. גם בני זוג אלה, שחולקים את חייהם המקצועיים והאישיים, הרחיבו ופיתחו את סגנון הריקוד המבוסס על טכניקת האלתור במגע (contact improvisation). הזרעים שנטמנו ביצירת הביכורים היא התפתחו עם השנים לדיאלוג בין הריקוד והאמנות לבין הסביבה. *רעש לבן* (2008), שיצרה ורטהיים, המבוסס על אלתור במגע בסגנון וירטואוזי, עוסק בחוויות החיים של האדם במאה ה-21. הריקוד מהפנט, מטריד ואלים מצד אחד אך בעל עוצמה ועדינות מצד שני, והלהקה נותנת תחושה של קבוצה חזקה המורכבת מרקדנים אינדיבידואלים שאינם מאבדים את ייחודם. כוחו של הריקוד וייחודו טמונים בשילוב בין מציאות יומיומית לאמנות, בלי לנטוש את מוסכמות התיאטרון, המשמרות את ההבחנה והפרדה בין קהל הצופים לפעילות המתרחשת על הבמה.

שתי העבודות שרונית זיו הציגה בערב זה, כמו רבות מעבודותיה לאורך השנים, עוסקות בנשים ובמגדר. המחול *רוז לא מחכה*, שזכה בפרס הראשון בגוונים במחול 1999, מציג את התסכול והזעקה, הכעס והחימה של נשים הכלואות בעולמן בלי יכולת או רצון להשתחרר ממנו. הריקוד קטן וצנוע, וייחודו במסר המעורפל משהו שהוא נושא, בסמליות הלא סיפורית שלו. לעומתו *אישה א' (2008)* הוא סיפור בתנועה על פנטזיות של נשים. מכיוון שהריקוד אינו אמנות המיטיבה להעביר מסרים עובדתיים או סוגיות מורכבות כמו פנטזיות של נשים, הבחירה של זיו להציג בריקוד נרטיב דרמטי העוסק בנשים המתנחמות באובססיה לנעליים, לדוגמה, גורעת מעוצמתו. אופן הצגת הנושא אינו משאיר קצוות פתוחים, המאפשרים לצופה מרחב של פירושים ביחס לנצפה.

הייחוד האמנותי של ברק מרשל, היוצר הרביעי שהשתתף במופע הפתיחה, הוא בשילוב המפתיע של חומרים אתניים וחומרים תיאטרליים. *זודה לאה*, שבו מתמודד מרשל עם זיכרון שמחת חייה של דודתו, לאה עובד שטורן, זכה בפרס הראשון בגוונים 1995. כמו אצל היוצרים האחרים, גם בריקוד זה אפשר לזהות במבט לאחור את המרכיבים שהופיעו גם

בריקודים מאוחרים שיצר מרשל – תיאטרליות והצגה של מגוון חומרים תנועתיים. *בדודה לאה* משלב מרשל חומרים אתניים – תנועות ומחוות ידיים – מתרבות יהודי תימן עם אנרגיה וקצב תוססים של תרבות המערב, המלווים בטקסטים ובשירה נפלאה מפיה של מלכה חג'בי. *מונגר* (2008), המבוסס על שילוב טקסטים – מחזה של ז'אן ז'נה, סיפורים וביוגרפיה של ברנו שולץ והסרט *גוספורד פארק* של רוברט אלטמן – עוסק בסיפורים של משרתים החיים במרתף של אחוזה. הריקוד, למוסיקה בלקנית, צוענית וטכנו, עשוי מתערובת דומה של תנועה אנרגטית ששזורים בה מוטיבים וחומרים אתניים ועכשוויים המוצגים זה לצד זה בסמיכות רדיקלית.

מרתק היה לצפות ביצירות הביכורים שנבחרו לערב זה ולראות שלמרות הזמן שחלף הן שמרו על עוצמתן ואיכותן. גם המפגש עם היוצרים היה מרתק. מרגש במיוחד היה ליהנות מאיכות הביצוע שלהם, שגברה גם על קשיים טכניים. הנקודה המשמעותית ביותר שבה אפשר היה בערב מיוחד זה היתה המרחק הניכר שעברו היוצרים שהשתתפו בו מעבודת הביכורים ועד יצירתם העכשווית. מה זה אומר על הדור החדש של *גוונים במחול*?

מיכאל מילר, *במהירות האור*, צילום: אייל לנדסמן
Michael Miller, *Speed of Light*, photo: Eyal Landsman

דפי אלטבב, *קו אווירי*, צילום: אייל לנדסמן
Altabab, *Aerial Line*, photo: Eyal Landsman Dafi

כמו בכל שנה, מסגרת הזמן הקצרה המוקצבת לכל ריקוד מאפשרת הצגת פוטנציאל יצירתי בתחומים כמו שפה תנועתית, תחביר ייחודי, בחירת נושא וטיפול יוצא דופן בו/או ביטוי כוריאוגרפי מרתק. היצירות שהוצגו השנה הותירו רושם מיוחד בכל הנוגע לאיכות הביצוע וליכולת הטכנית של הרקדנים. בתוכנית החדשה של גוונים במחול נכללו עשר עבודות, שהוצגו בשלושה מופעים. בגוונים 1 השתתפו רון עמית ומור שני – *לו כרמלה*; ענת ועדיה – *אשתיש*; מיכאל מילר – *במהירות האור*. גוונים 2: תמי ורון יצחקי – *זאת הפעם*; ענת מירב – *העתק מספר 1 ב' של האובייקט*; אור מרין – *Point*

Vanishing. גוונים 3: נליה חצור – *Blind Spot*; דפי אלטבב – *קו אווירי*; שיר מדוצקי – *אולי זה מקור*; שקד דגן – *We are going back*.

המשתתף לרוב היוצרים השנה היה השימוש שעשו בשפה תנועתית בעלת מאפיינים אקספרסיביים. המסרים של מילון התנועות המורכב – תנועות זוויתיות, נגיעות שהופכות לדחיפות או תנועה עצורה במרחב אישי – אינם מתפענחים בקלות. בלטו במיוחד רון עמית ומור שני בלו *כרמלה*, ענת ועדיה ב*אשתיש*, שיר מדוצקי ב*אולי זה מקור* ושקד דגן ב*We are going back*. סוגיה מעניינת אחרת היתה

העיסוק של מרבית היוצרים בזוגיות – באהבה בין גברים, אהבה בין נשים ואהבה בין גברים ונשים. השפה התנועתית התבססה על תלות גופנית ויצירות הרבו להציג גופות שלובים וכרוכים זה בזה עד איבוד היכולת לתנועה עצמאית. מה יש לזה לומר עליהם, ועלינו? טעם מיוחד היה לריקודים של יוצרים שהציגו בגוונים במחול בעבר, שהיו מגובשים יותר ובעלי אמירה כוריאוגרפית מורכבת. הזוג תמי ורון יצחקי יצרו ורקדו *בזאת הפעם* זוגיות מורכבת ומקופלת, בהשראת סיפור הבריאה. הריקוד, שבו הציגו גישה נאיבית לאהבה עם נגיעות קלות של הומור העושה שימוש במרחב ובתבניות תנועה, הוא יצירה בשלה היכולה לעמוד בפני עצמה. גם יצירתה של אור מרין, *Vanishing point*, העוסקת בדיאלוג בין שתי דמויות (אור מרין וסתיו מרין), שתיהן קשורות לחבל המשתלשל מהתקרה, היא גרעין של יצירה שאפשר לפתח לריקוד. העבודה עוסקת במערכת יחסים של דמויות הכרוכות וסבוכות זו בזו, בעודן מנותקות מכוח המשיכה או מקרקע המציאות.

מכל העבודות שהועלו בגוונים במחול השנה בלטה יצירתו של מיכאל מילר, *מהירות האור*. ריקוד זה, שנוצר לשמונה רקדנים, עוסק בקבוצה הנעה בתנועה קצבית ואנרגטית. התצורות והתבניות שיצר מילר מציגות גוף של רקדנים הנע כמסת תנועה, שלפעמים איכותה מתפרצת, כאילו הונעה על ידי מכת חשמל, ובמקרים אחרים היא נובעת וזורמת. הכללתו בגוונים במחול של ריקוד זה, המיועד לקבוצה, מעלה על פני השטח את השלכות של עידוד וטיפוח כשרון כוריאוגרפי בנפרד מעבודה שגרתית עם להקה, קבוצה או מסגרת. איזו השפעה יכולה להיות לזה על התפתחותם של כוריאוגרפים צעירים, שאינם נחשפים לעבודה עם קבוצה? מה המשמעות של עבודה זאת על הצורך של היוצרים האינדיבידואלים לדאוג לעצמם למסגרת מתאימה? האם ליוצר צעיר יש אפשרות מעשית להשתלב במסגרת קיימת? ויותר מזה, כמה מקום יש בשדה המחול הישראלי להכיל את היוצרים הצעירים?

ד"ר הניה רוטנברג עוסקת בסוגיות אסתטיות ובמערכות יחסים בין ריקוד וציור בתרבות פוסט-מודרנית, מלמדת בבית הספר לאמנויות המחול במכללת סמינר הקיבוצים ועורכת שותפה של כתב-העת *מחול עכשיו*.